

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**
Навчально-науковий інститут права та політології
Кафедра політичних наук

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Проректор з наукової роботи
Українського державного
університету
імені Михайла Драгоманова
професор Григорій ТОРБІН

_____ 2024 р.

ПРОГРАМА
вступного випробування
для вступників на третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти
для здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD)

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність 052 Політологія

Київ – 2024

Укладачі програми:

Бабкіна Ольга Володимирівна – докторка політичних наук, професорка, завідувачка кафедри політичних наук УДУ імені Михайла Драгоманова;

Остапенко Марина Анатоліївна – докторка політичних наук, доцентка, професорка кафедри політичних наук УДУ імені Михайла Драгоманова.

Пояснювальна записка

Складання вступного іспиту зі спеціальності передбачено Законом України «Про вищу освіту», постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 про «Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», Умовами прийому на навчання до вищих навчальних закладів, затверджених МОН України та Правилами прийому до Університету.

Програму вступного іспиту зі спеціальності «Політологія» розроблено відповідно до Правил прийому Університету, в обсязі програми підготовки здобувачів другого рівня вищої освіти (магістр) зі спеціальності «Політологія» та призначено особам, які вступають до аспірантури за цією спеціальністю й мають достатній рівень теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей для здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі політології.

Під час випробування вступник має продемонструвати:

- знання теоретичних підходів щодо вивчення політики і політичної сфери суспільства; базових політологічних категорій; методологічного інструментарію дослідження політичної науки та принципів їх використання;

- володіння понятійно-категоріальним апаратом для пояснення та обґрунтування наукової позиції; вміння чітко окреслити наукову політологічну проблематику; знання та здатність до використання сучасних методів політологічних досліджень, сучасних комунікативних практик;

- здатність раціонального та критичного аналізу політологічних розвідок; об'єктивного аналізу політичної ситуації з вибором адекватних до предмету аналізу методів дослідження.

Під час проведення іспиту дотримується атмосфера спокійного і невимушеного спілкування зі вступником із одночасним дотриманням принципів об'єктивного оцінювання, професійної та ділової етики.

Форма проведення вступного іспиту зі спеціальності – усна за екзаменаційними білетами. Екзаменаційний білет містить 3 питання:

1 питання включено з розділу *історії становлення та методології політичної науки* (розкриває загальнонаукові компетентності, системність знання, володіння категоріальним апаратом та методологією політичної науки);

2 питання – з *теоретичних проблем дослідження політичної науки* (визначає спеціальні компетентності, аналітичність та самостійність мислення, знання тенденцій розвитку політичних процесів, здатність виокремлювати різні аспекти проблеми тощо);

3 питання містить проблематику досліджень *прикладної політології* (виявляє здатність до вирішення практичних завдань, співвідношення теорії та практики, методичну грамотність, науково-пошукові та науково-творчі дослідницькі здібності вступника).

Відповідь вступника оцінюється балами відповідно до **критеріїв оцінювання**.

Оцінка за вступний іспит включає аналіз і оцінювання відповідей вступника на кожне з питань екзаменаційного білету; використовується національна шкала оцінювання.

Оцінка **«відмінно»**: вступник демонструє глибокі і системні знання теорій і концептів політичної науки; вільно оперує категоріальним апаратом; надає чіткі і логічно побудовані відповіді на основні та додаткові питання; виявляє знання сучасного інструментарію досліджень політичних явищ; аргументовано доводить свою думку та позицію.

Оцінка **«добре»**: вступник виявляє високий рівень знання теорій та концепцій політичної науки, проте у відповідях допускає певні неточності; з незначними помилками демонструє розуміння основних політологічних понять та фактів і вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між ними; вільно оперує базовими категоріями політичної науки з несуттєвими неточностями.

Оцінка **«задовільно»**: вступник демонструє неповне знання теорій та концепцій політичної науки, її методологічного інструментарію; у викладенні

основних і додаткових питань, оцінці наукових фактів, процесів, явищ та обґрунтуванні власної позиції не вистачає глибини аргументації; оперує понятійним апаратом, але припускає окремі неточності.

Оцінка *«незадовільно»*: вступник у відповідях на основні і додаткові питання демонструє фрагментарне, поверхнєве знання теорій та змісту категорій політичної науки, припускається принципових та суттєвих помилок у розкритті основних питань програми; виявляє недостатній рівень критичної оцінки наукових фактів, явищ, подій та складність у викладенні власної позиції.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Історія становлення та методологія політичної науки

Основні історичні етапи становлення політичної думки та їх характеристика. Особливості розвитку європейської та американської політичної думки. Формування національних шкіл та студій вивчення політичної науки.

Етапи становлення та розвитку політичної думки в Україні. Ознаки етапів та особливості типологізації політичної думки України. Політичні ідеали та особливості української еміграції. Феномен дисидентського руху 60-х років ХХ ст. в СРСР та його вплив на формування політичної науки.

Чинники становлення політичної науки в Україні, її методологічна основа та структуризація політичного знання. Становлення політології як навчальної дисципліни у системі вищої освіти в Україні. Проблеми інституціоналізації політичної науки в Україні. Система державних інститутів та громадських структур, які досліджують політичну проблематику в сучасній Україні.

Політологія як інтегративна наука та суміжні галузі політичного знання: політична соціологія, політична філософія, політична психологія, політична історія, політична географія, політична антропологія, політична семантика тощо. Предмет і методи політичної науки.

Роль теорії в політиці та політології. Поняття політичної теорії. Поняття політичної ідеології. Співвідношення політичної ідеології та політичної науки. Функції політичної філософії і політичної теорії. Дискусії науковців щодо визначення об'єкту та предмету досліджень політичної науки. Система закономірностей політичної науки та їх характеристика. Принципи пізнання у політичній науці. Система категорій політології.

Періодизація розвитку методології політичної науки. Теоретичний та емпіричний рівні політологічного знання. Багатовимірність системи методів політологічного пізнання: філософські, загальнонаукові і спеціальні, методика конкретних політологічних досліджень.

Загальнолюдське, соціальне і національне в політології. Закономірне і випадкове, свідоме та стихійне, передбачуване і непередбачуване, раціональне та ірраціональне в політиці. Роль інтуїції у політичному пізнанні. Актуалізація ролі науки про політику на сучасному етапі світового соціального розвитку. Значення політичної освіти в сучасному суспільстві. Освітні центри, якість та перспективи розвитку політичної освіти в Україні.

Теоретичні проблеми дослідження політичної науки

Природа походження та сутність політики. Політика як соціальна сфера. Основні підходи до аналізу політики: політика як наука; політика як діяльність; політика як мистецтво можливого. Роль імовірності та вірогідності в політичному житті. Закономірності і сучасні тенденції в політиці. Політика як мистецтво можливого, суб'єктивного бажаного і об'єктивно необхідного. Синергетична модель дослідження політики.

Характерні риси політики як сфери суспільно-політичної взаємодії. Основні функції політики: визначення цілей суспільного розвитку, збереження стабільності соціуму, розподіл ресурсів, управління і регулювання суспільних процесів, соціалізація особи. Рівні організації політики. Взаємовідносини політики з іншими сферами суспільного життя.

Структура та проблема типологізації політики. Суб'єкти та об'єкти політики. Політика насильства і примусу. Правова і соціально-спрямована політика. Ознаки і принципи сучасного цивілізованого політичного процесу. Соціальна та політична стратифікація: визначення, генезис і сучасний стан. Соціальні групи в політичному житті. Групи інтересів: типи, ресурси, механізми впливу на політичну владу.

Сучасні концептуальні підходи до проблеми політичної влади. Сутність політичної влади та її головні властивості: верховенство, суверенітет, авторитет, відповідальність, примусовість, легітимність; асиметричність, інверсійність, комбінований характер, ресурсність, кумулятивність, креативність (конструювання). Проблема співвідношення державної і політичної влади. Інформаційна влада, її роль та функції в політичному житті суспільства.

Процес володарювання: чинники, ресурси, межі, форми та засоби здійснення влади. Проблема легітимності політичної влади у сучасній науці: концепції, джерела, типи легітимності, кризи легітимності та засоби їх врегулювання. Механізм стримування та противаг влади. Ієрархія гілок влади в Україні, проблема їх взаємодії. Законодавча гілка влади в Україні: становлення та розвиток. Функції парламенту. Розвиток парламентаризму в сучасній Україні. Виконавча влада в Україні. Зародження та розвиток інституту президентства в Україні. Роль президента у системі влади. Кабінет міністрів та центральні органи виконавчої влади в Україні. Судова влада в Україні. Конституційний Суд: місце і значення в політичній організації.

Сучасні теорії держави. Еволюція сучасних західних теорій про державу: від ліберальної до неоліберальної моделі. Сутність теорій соціологічного і правового спрямування. Соціальна держава як компроміс між соціальними групами, науковими підходами та політичними ідеологіями ХХ ст. Тенденції розвитку сучасних держав. Основні моделі державної політики. Місце і роль держави в політичній системі, що реформується. Державна регіональна політика: моделі, проблеми реалізації в Україні.

Конституція України і практичне втілення ідеї демократичної, соціальної, правової держави. Сутність, значення та перспективи адміністративно-територіальної реформи в Україні.

Громадянське суспільство як матеріальна та соціальна основи демократичної, правової, соціальної держави. Специфіка функціонування громадянського суспільства в економічній, соціальній, політичній та духовній сферах. Держава і громадянське суспільство: діалектика взаємодії. Передумови формування громадянського суспільства в Україні. Сучасний стан розвитку громадянського демократичного суспільства в Україні: проблеми громадських організацій та рухів. Типи, соціальна природа, структурна організація політичних партій. Реалізація функції артикуляції інтересів політичними партіями за сучасних умов. Формування та розвиток партійної системи в Україні.

Зародження та розвиток системного аналізу політики (Арістотель, Ш.Л.Монтеск'є, А. де Токвіль, В. Парето, М. Вебер, Л.фон Берталанфі, Н.Вінер, Т. Парсонс). Основні теорії політичних систем. Дослідження Д. Істона («Політична система», «Системний аналіз політичного життя»). Культурологічний підхід аналізу політики (Г. Алмонд, У. Розенбаум, Д. Елазар, Д. Дівайн). Інформаційно-кібернетична модель К. Дойча («Нерви управління: моделі політичної комунікації та контролю»).

Поняття та сутність політичної системи. Структура політичної системи: інституційний, нормативний, інформаційний компоненти. Функції політичної системи. Політична система суспільства в її взаємодії з економічною, соціальною, правовою та іншими суспільними структурами. Політична система як фактор стабілізації і розвитку політичного життя. Проблеми трансформації політичних систем у країнах Східної та центральної Європи. Підходи щодо визначення змісту поняття політичного інституту. Види політичних інститутів та їх характеристика. Політичний процес та його критерії.

Етапи формування політичної системи України. Політична система сучасної України: сутність, структура, основні характеристики та функції. Напрями і шляхи реформування політичної системи в сучасній Україні.

Політичний режим як сукупність методів і форм політичного панування, його взаємовідносини з громадськістю. Визначальні параметри політичних режимів: рівень централізації влади, співвідношення держави та суспільства, правовий статус особи, наявність чи відсутність політичного та ідеологічного плюралізму, легальної опозиції. Типологія і динаміка політичних режимів: тоталітарний, жорстко авторитарний, авторитарно-демократичний, демократично-авторитарний, ліберальний, демократичний, анархо-демократичний. Проблема типологізації політичних режимів у політичній науці (типології Р. Даля, С. Хантінгтона, Х. Лінца, Ж. Блонделя та ін.).

Феномен тоталітаризму ХХ ст. та його сутність у працях Х. Арндт («Джерела тоталітаризму»), К. Поппера («Відкрите суспільство та його вороги»), Ф. Хайєка («Дорога до рабства»), К. Фрідріха та З. Бжезінського («Тоталітарна диктатура та автократія»).

Поняття авторитаризму. Передумови та ознаки авторитаризму. Типи авторитарних політичних режимів: традиційний режим, змагальна олігархія, авторитарно-бюрократичний режим (військовий і популістський), егалітарно-авторитарний режим, авторитарно-інегалітарний режим.

Поняття та сутність демократичного політичного режиму. Критерії та ознаки демократичного політичного режиму. Політичний плюралізм як універсальний спосіб забезпечення демократії. Політична культура в умовах ідеологічного плюралізму і багатопартійності.

Поняття «посттоталітаризму» та «посткомунізму». Сутність та характерні ознаки посттоталітарних політичних режимів. Передумови та особливості посткомуністичних перетворень у країнах Центральної та Східної Європи. Поняття перехідного та гібридного політичних режимів.

Передумови та етапи становлення політичного режиму України. Еволюція політичного режиму в Україні. Риси та протиріччя сучасного політичного режиму в Україні. Гібридний політичний режим в Україні.

Демократія як гуманістична цінність. Сутнісні риси демократії як процесу, способу організації і функціонування суспільно-політичного життя та форми здійснення влади. Основні теорії демократії. Проблема експансії демократії. Демократизація як глобальний процес. Особливості демократизації у постсоціалістичних країнах. Демократичний транзит. Ознаки та стадії процесу демократизації. Проблема консолідації демократії. Фасадна демократизація. Квазідемократичні політичні режими. Сутність та етапи політичної модернізації. Кризи політичного розвитку.

Передумови та чинники демократизації в Україні. Складові демократичної трансформації України. Кризи політичного розвитку в Україні. Національна ідея та її вплив на формування політичної системи України.

Політична культура та політична діяльність в умовах демократичного суспільства. Структура політичної діяльності: суб'єкти та об'єкти, мотиви і способи їх взаємовпливу. Умови політичної діяльності: об'єктивні та суб'єктивні, їх характеристика. Роль політичної ситуації на формування політичної культури та політичної поведінки. Типологія та стилі політичної діяльності, критерії їх класифікації. Політична участь, її сутність та основні форми в демократичному суспільстві. Абсентеїзм як політична позиція та форма політичної участі. Особливості масової поведінки: психологічні чинники та проблеми регуляції її форм. Політична свідомість як предмет вивчення у сучасній політичній науці. Політична культура в умовах інформаційного суспільства. Консенсус як соціальне явище. Основні принципи культурно-політичного розвитку сучасного суспільства. Пліуралізм як основа майбутнього людського життя. Політична соціалізація. Проблема ціннісної основи політичної культури в демократичному суспільстві.

Проблема політичного елітизму та політичного лідерства в умовах розвитку демократії. Структура і функції політичної еліти. Взаємодія політичної

і економічної еліти, роль неформальної еліти у прийнятті рішень. Лобіювання інтересів в політиці: сутність, умови та принципи його як цивілізованої практики. Політична еліта України: особливості формування і тенденції розвитку. Проблема рекрутування політичних лідерів в різних типах політичних систем. Особливості політичного лідерства в сучасній Україні.

Співвідношення політики і моралі як регуляторів суспільного життя і засобів політичної соціалізації людини в сучасному суспільстві. Державно-церковні відносини в Україні.

Глобалізація, інформатизація та демократизація як головні тенденції сучасного політичного процесу. Роль і наслідки використання сучасних інформаційно-комунікативних технологій у політичному житті. Глобальні моделі взаємовідносин держав. Проблеми стабільності і безпеки у міжнародних відносинах. Місце України у глобальному економічному та політичному просторі. Україна в сучасних міжнародних відносинах. Майбутнє України в сучасних геополітичних реаліях.

Проблеми прикладної політології

Основні напрями досліджень прикладної політології. Прикладна політологія як наука. Методи прикладної політології. Політичні технології: сутність та різновиди.

Структура та типологія політичних рішень. Політичне рішення як процес: основні етапи розробки та прийняття. Методи та основні моделі прийняття політичних рішень. Проблеми раціональності політичного рішення. Колегіальна модель прийняття управлінських рішень.

Специфіка пізнання політичних явищ. Сутність та складові політичного аналізу. Теоретичний та практичний аналіз дослідження політичних явищ та процесів. Рівні, методи та методики політичного аналізу.

Сутність політичного прогнозування. Принципи та методи політичного прогнозування. Проблема типологізації прогнозів.

Виборчий процес як об'єкт вивчення виборчої інженерії. Типи виборчих систем, їх характеристика. Основні принципи регламентації та основні етапи виборчого процесу. Моделі виборчих технологій. Класифікація та особливості застосування виборчих технологій. Структурні елементи виборчих кампаній. Організація і проведення передвиборчої кампанії. Елементи іміджу політичної партії та кандидата. Іміджеві стратегії у політиці. Спеціальні елементи стратегії виборчої кампанії (негативний імідж, деморалізація, розкол, клонування тощо).

Сутність, основні функції та види політичного маркетингу. Місце конкуренції на політичному ринку. Особливості дослідження політичного ринку. Політичний паблік рілейшнз як одна з технологій управління громадською думкою. Політична реклама: визначення, ознаки та завдання. Громадська думка і громадський моніторинг.

Політична комунікація. Типологія систем політичної комунікації. Організація роботи прес-служб у політичній сфері, їх мета та основні функції. Стратегія і тактика переговорного процесу. Основні методи проведення переговорного процесу. Поведінка учасників політичного конфлікту: варіанти її проявів.

Проблема маніпуляції політичною свідомістю та поведінкою в сучасному суспільстві. Пропаганда, політична реклама і політичне маніпулювання. Технології політичної маніпуляції: види та етапи їх використання. Засоби упередження маніпулятивного впливу.

Рекомендована література:

1. Бабкіна О.В. Методологія пізнання політико-правової дійсності. Правова політологія. Академічний курс: підручник/авт. кол.: за ред. І.О. Кресіної. К.: Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, 2021. С. 94-116.

2. Бабкіна О.В. Передумови переходу до демократії: ризики транзитивного суспільства. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 22:

Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін: [зб. наук. праць]. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Вип. 17. С. 3-11.

3. Бабкіна О.В. Фундаментальний рівень знань про політику. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін: [зб. наук. праць]. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. Вип. 27. С. 5-11.

4. Балабан Р. Теорія виборчої системи: монографія. К.: Либідь, 2007. 112 с.

5. Бортніков В.І. Політична участь і демократія: українські реалії. Монографія. Луцьк: РВВ «Вежа», 2007. 524 с.

6. Волянюк О. Політична реальність і доповнена реальність: особливості сумісності. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін: [зб. наук. праць]. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. Випуск 26. С. 86-93.

7. Гаврилишин Б. До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє: доп. Римському Клубові. Вид. 4-е. Київ: Пульсари, 2013. 248 с.

8. Герасимчук Т.Ф., Киридон А.М., Троян С.С. Загальна теорія політики: Навчальний посібник. К.: Видавничий дім «Кондор», 2017. 226 с.

9. Головатий М.Ф. Демократія: історія, теорія, практика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. та аспірантів-політологів. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. 230 с.

10. Голянич М. Футурологія. Філософія майбуття. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2017. 540 с.

11. Горбатенко В.П. Футурологія і політика: монографія. Київ: Академвидав, 2019. 288 с.

12. Демократизація політичних інститутів і суспільний розвиток в Україні. Збірник наукових праць / за ред. О.О. Рафальського. О.М. Майбороди. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2019. 432 с.

13. Джон Б. Джудіс. Великий вибух популізму. Як економічна криза змінила світову політику / Переклад з англ. Н.Палій. Харків: КСД, 2017. 192 с.

14. Донбас і Крим: ціна повернення: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко. Київ: НІСД, 2015. 474 с.

15. Енциклопедія політичної думки / За ред. Девіда Міллера / Пер. з англ. Київ: Дух і літера, 2000. 472 с.

16. Захаренко К. Політичні інститути інформаційної безпеки України: трансформація, модернізація, розвиток: монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 389 с.

17. Зміни політичних режимів і перспективи зміцнення демократії в Україні: монографія / авт. кол.: Г. І. Зеленько (керівник, наук. ред.), Т. А. Бевз, С. Г. Брехаря, М. С. Кармазіна, В. О. Ковалевський, О. Ю. Кондратенко, Н. В. Кононенко, Т. М. Ляшенко, О. М. Майборода, Ю. Ж. Шайгородський. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. 416 с.

18. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-ге вид., пероб. і доп. Львів: «Новий Світ-2000», 2020. Т. 2. ХХ-початок ХХІ ст. 598 с.

19. Кельзен Г. Про сутність і цінність демократії; з нім. пер. О. Мокровольський. Львів: ВНТЛ-Класика, 2013. 139 с.

20. Кириченко В.М., Кириченко Ю.В., Соколенко Ю.М. Політико-правова система України: підручник / за загл. ред. В. М. Кириченка. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 370с.

21. Колодій А.Ф. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні: монографія. Львів: Червона Калина, 2002. 275 с.

22. Королько В.Г. Зв'язки з громадськістю. Наукові основи, методика, практика: підруч. для студ. вищ. навч. Закл. / В.Г. Королько, О.В. Некрасова. Вид. 3-є, допов. і переробл. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2009. 831 с.

23. Кризи політичного розвитку в Україні: причини, зміст і способи нівелювання: монографія / авт. кол.: Г.І. Зеленько (керівник, наук. ред.), Р. В. Балабан, С.Г. Брехаря, Л.Л. Кияниця, О.Ю. Кондратенко, Н.В. Кононенко, Т.М. Ляшенко. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2022. 352 с.

24. Латигіна Н.А. Демократія: реалії versus утопії: монографія. Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І.Ф.Кураса НАН України, Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. 400 с.

25. Навчально-методичний посібник з навчальної дисципліни «Організація та методологія наукових досліджень для аспірантів (здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії)» / Уклад. О. Г. Данильян та ін. Харків: Право, 2018. 71 с.

26. Нагорна Л.П. Соціокультурна ідентичність: пастки ціннісних розмежувань. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2011. 272 с.

27. Неліпа Д.В. Системний аналіз в політології; теорія, методологія, практика: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 311 с.

28. Новакова О.В. Чинники вдосконалення навчально-методичного забезпечення підготовки сучасних політологів в галузі вищої освіти. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін: [зб. наук. праць]. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. Вип. 27. С. 19-25.

29. Оніщук М.В. Референдна демократія: проблеми конституційної теорії та практики: монографія; Нац. акад. наук України, Київ. ун-т права. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2009. 447 с.

30. Освіта й наука в інноваційному розвитку сучасної Європи: зб. наук.-експерт. матеріалів / за заг. ред. С. І. Здіорука. Київ: НІСД, 2014. 124 с.

31. Остапенко М.А. Політичний плюралізм: нестабільність демократії та пошуки соціальної рівноваги. Київ: Вид-во НПУ імені МП Драгоманова, 2013. 350 с.

32. Пахарєв А.Д. Політичні інститути і процеси в сучасній Україні. Навчальний посібник. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 182 с.

33. Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ: Парламентське видавництво, 2012. 808 с.

34. Політична наука в Україні. 1991-2016: у 2 т. Т. 2. Теоретико-методологічні засади і концептуальні підсумки вітчизняних досліджень / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І.Ф. Кураса. Київ: Парлам. вид-во, 2016. 704 с.

35. Політична наука в Україні. 1991-2016: у 2 т. Т.1 Політична наука: західні тренди розвитку й українська специфіка / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса. Київ: Парлам. Вид-во, 2016. 656 с.

36. Політична освіта в Україні: стан і перспективи удосконалення / Ю. Якименко (керівник проекту), А. Биченко, В. Замятін, М. Міщенко, О. Розумний, Л. Шангіна. Київ: Центр економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова, 2019. 146 с.

37. Політичне поле України у ситуації суспільної кризи: влада, опозиція, політичні партії, громадські організації / за ред. О.М. Майбороди. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2020. 264 с.

38. Політологічний енциклопедичний словник / упорядник В. П. Горбатенко; за ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка. 2-е вид., доп. і перероб. Київ: Генеза, 2004. 736 с.

39. Політологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. О. Бабкіної, В. Горбатенка. Київ: Видавничий центр «Академія», 2001. 528 с.

40. Політична безпека України: проблеми політичного і державного правління. Прогнозна оцінка, механізми забезпечення: аналітична записка. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2023. 64 с.

41. Польовий М.А. Політичні процеси: теорія та практика моделювання: монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 288 с.
42. Правова політологія. Академічний курс: підручник /авт. кол.; за ред. І.О. Кресіної. Київ: Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, 2021. 480 с.
43. Прикладна політологія: навчальний посібник / за ред. В. Горбатенка. Київ: Видавничий центр «Академія», 2008. 472 с.
44. Резнікова О.О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія. Київ: НІСД, 2022. 532 с.
45. Ризики в сучасному нестабільному суспільстві: соціальні і культурні виміри; за ред. Л.Г. Скокової. Київ: Інститут соціології НАН України, 2021. 295 с.
46. Романюк А.С. Політичні інститути країн Центрально-Східної Європи: порівняльний аналіз / А.С. Романюк, В.С. Литвин, Н.В. Панчак-Бялоблоцька; за заг. ред. А.С. Романюка. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 462 с.
47. Ротар Н. Теорія політичної участі. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2010. 168 с.
48. Скрипнюк О.В. Демократія: Україна і світовий вимір (концепції, моделі та суспільна практика). К.: Логос, 2006. 368 с.
49. Сучасна політична лексика: навч. енциклопед. Словник-довідник [І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]; за наук. ред. Н.М. Хоми. Львів: «Новий Світ-2000», 2015. 396 с.
50. Тетлок Філіп, Гарднер Ден. Суперпрогнозування. Мистецтво та наука передбачення / пер. з англ. Ірина Мазарчук. Київ: Наш Формат, 2018. 368 с.
51. Харарі Ювал Ной. 21 урок для 21 століття / пер. з англ. О. Дем'янчука. Київ: Форс Україна, 2018. 416 с.
52. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 512 с.

53. Чернобровкіна С.В. Зв'язки з громадськістю. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 40 с.

54. Шаповаленко М.В. Хвилі авторитаризму/демократії в концепціях демократизації. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Питання політології. 2014. № 1132. Вип. 27. С. 30-35.

55. Шведа Ю.Р. Вибори та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні. Львів, 2010. 462 с.